

میخائیل لرمانتف و مشرق زمین

دکتر مرضیه یحیی پور

(استاد دانشگاه تهران)

زینب صادقی سهل آباد

(عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء (س))

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، ۱۳۹۰

سرشناسه: یحیی‌پور، مرضیه.
 عنوان‌نام‌دیدآور: میخائیل لرمانتف و مشرق‌زمین / مولفان: مرضیه یحیی‌پور، زینب صادقی‌سهل‌آباد.
 مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۲۶-۵۲۰-۴
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص ۲۲۵-۲۳۸.
 موضوع: لرمانتف، میخائیل یوریویچ، ۱۸۱۴-۱۸۴۱ م.
 موضوع: Lermontov, Mikhail Il'evich
 موضوع: داستان‌نویسان روسی - قرن ۱۹ م - سرگذشت‌نامه
 موضوع: شاعران روسی - قرن ۱۹ م - تاریخ و نقد
 موضوع: شعر روسی - قرن ۱۹ م - تاریخ و نقد
 شناسه افزوده: صادقی‌سهل‌آباد، زینب.
 شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ی ۳ ۲۳۷۶/۷۵ PG
 رده‌بندی دیویی: ۸۹۱/۷۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۰۷۱۸۲

میخائیل لرمانتف و مشرق‌زمین

مولفان: مرضیه یحیی‌پور، زینب صادقی‌سهل‌آباد
 ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 مدیر نشر: ناصر زعفرانچی
 ناظر چاپ: مجید اسماعیلی‌زارع
 امور فنی: عرفان بهاردوست
 حروف‌نگار و صفحه‌آرا: فرزانه صادقیان
 طراح جلد: عین‌ا. آزموده
 اجرای جلد: عطال... کاویانی
 چاپ اول: پاییز ۱۳۹۰
 تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ و صحافی: چاپ‌النفیر
 ردیف انتشار: ۹۰-۴۲
 بها: ۷۰۰۰ تومان

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

ISBN 978-964-426-520-4

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۴۲۶-۵۲۰-۴

نشانی: تهران، صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۴۱۹، تلفن: ۸۸۰۴۶۸۹۱-۳، فاکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

فهرست

صفحه	عنوان
ط	پیشگفتار
	فصل اول - میخائیل یوری یویچ لرمانتف
۳	الف) زندگی و آثار میخائیل یوری یویچ لرمانتف
۱۵	ب) ویژگیها، موضوعات و نقش مایه‌های اصلی آثار لرمانتف
۷۲	ج) رمان «قهرمان عصر ما»
۸۵	د) تحلیل رمان «قهرمان عصر ما»
	فصل دوم - شرق در آثار میخائیل لرمانتف
۱۰۳	الف) فرهنگ و معارف مشرق زمین در آثار میخائیل لرمانتف
۱۴۹	ب) ابلیس
۱۹۱	ج) میتسیری
۲۲۱	فهرست اشعار
۲۲۵	منابع

من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبداً

پیشگفتار

آثار میخائیل لرمانتف در تاریخ ادبیات روسیه چنان می‌درخشد که بعد از پوشکین، "خورشید درخشان ادبیات روس"، به حق لقب "ماه" ادبیات آن سامان را از آن خود کرده است. لرمانتف را همچنین به سبب شباهت آثارش با پوشکین و نیز سرودن شعر "مرگ شاعر"، که در رئای آن "خورشید" است و موجب شهرت وی، "میراث‌دار" پوشکین خوانده‌اند.

در ایران آثار لرمانتف کمتر مورد بررسی و ترجمه قرار گرفته‌اند، به‌ویژه آن دسته از اشعار او که تحت‌تأثیر مشرق زمین و فرهنگ والای اسلامی سروده شده‌اند. با تعمق در آثار این شاعر، رمان و نمایشنامه‌نویس روس، معرفت و شناخت او را نسبت به ملل مسلمان (ایران، فلسطین، عربستان، مصر و...) می‌توان دریافت. چندین سفر در کودکی و همچنین تبعید در جوانی، توسط نیکالای اول، به قفقاز، زمینه‌ساز تأثیر عظیم این سرزمین بر لرمانتف بوده است. قفقاز، همان سرزمینی که آنا آخماتووا، شاعر پرآوازه قرن بیستم روسیه درباره‌اش چنین سروده است:

اینجاست آغاز تبعید پوشکین

و انجام تبعید لرمانتف

اینجا عطر علفهای کوهی چه آسان پراکنده می‌شود

و من تنها یک‌بار توانستم

کنار آن دریاچه، در سایه‌سار چنار انبوه

در آن ساعات سنگین پیش از غروب

درخشش چشمان خستگی‌ناپذیر

عاشق نامیرای تانارا را ببینم.

روح شرقی و تصاویر مشرق زمین در آثار میخائیل لرمانتف موج می‌زند. شاید تأثیرپذیری و آشنایی با زندگی مسلمانان قفقاز بود که سبب اشتیاق این شاعر آزادی‌خواه مسیحی به دیدار خانه خدا، مکه و یا آشنایی‌اش با شیخ سعدی سبب اشتیاق دیدار از ایران، گردید. شایسته است یادآوری شود که لرمانتف تنها شیفته شکوه و تمدن کهن خاوران نبود، بلکه او با درک و قریحه هنرمندانه خود، به

ارزشهای ناب معنوی و روحانی اسلام و قرآن کریم پی برده و آن را بسان مأمن و پناهگاهی سرشار از آرامش برای روح طغیانگر و آزادی‌خواه خود می‌یافت.

به دلیل آشنایی اندک جامعه علمی و فرهنگی و محققین ادبیات روسی ایران با آثار گرانقدر این نویسنده، بر آن شدیم تا این کتاب درسی-تحقیقی را تدوین نماییم.

کتاب حاضر از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول زندگی و آثار لرمانتف به اجمال معرفی می‌شود و در قسمت دیگری از این بخش به ویژگیها، عناصر اصلی و نقش‌مایه‌های اساسی آثار این نویسنده اشاره می‌شود. در این بخش همچنین رمان "قهرمان عصر ما" به عنوان یکی از مهمترین اثر منثور وی مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد.

در بخش دوم به آثاری که با الهام از مشرق زمین و فرهنگ اسلامی سروده شده‌اند، می‌پردازیم. در این بخش دو منظومه از زیباترین آثار شاعر که جلوه‌گر تأثیرات مشرق زمین بر او هستند و از فضایی شرقی برخوردارند، بررسی و به طور کامل ترجمه شده‌اند.

در بررسی و ترجمه آن دسته از اشعار که تاکنون در ایران ناشناخته مانده‌اند و همچنین اشعاری که در کلاسهای درس ادبیات روسی فراگرفته می‌شوند، سعی بر این بوده است تا با مقابله متن اصلی همراه با ضربه‌گذاری، جنبه آموزشی کتاب تقویت شود و غنای آن افزون گردد. باشد که برای دانشجویان زبان و ادبیات روسی دانشگاههای ایران مفید و مثمر ثمر واقع شود.